

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Факультет іноземної філології

Кафедра германських мов і зарубіжної літератури

Дипломна робота

магістра

з теми: **«СВОЄРІДНІСТЬ ЖАНРУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО
РОМАНУ В ТВОРЧОСТІ Д. ЛОДЖА»**

Виконала: студентка групи Angb1-M17

спеціальності 014.02 Середня освіта (Мова і

література (англійська) 014.02 Середня освіта

(Мова і література (російська)

за освітньою програмою Мова і література

(англійська)

Грицайко Олена Андріївна

Керівник:

Кеба О.В., доктор філологічних наук, професор

Рецензент:

Абрамович С.Д., доктор філологічних наук,

професор

Кам'янець-Подільський - 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. Історико-літературні та теоретико-методологічні проблеми вивчення творчості Д. Лоджа	
1.1. Основні тенденції розвитку університетського роману в сучасній англомовній прозі.....	7
1.2. Літературно-критична й академічна рецепція творчості Д. Лоджа...22	22
Висновки до розділу.....	24
Розділ 2. Особливості проблематики і системи персонажів в університетських романах Д. Лоджа	
2.1. Університетське життя: проблеми і стосунки.....	26
2.2. Літературознавча проблематика.....	36
2.3. Проблеми релігії і віри.....	49
Висновки до розділу.....	59
Розділ 3. Жанрова своєрідність університетських романів Д. Лоджа.....	60
3.1. Сатирична домінанта.....	60
3.2. Інтертекст у художній структурі трилогії.....	66
3.3. Особливості наративних стратегій.....	74
Висновки до розділу.....	88
Висновки.....	89
Список використаних джерел.....	92

ВСТУП

Девід Лодж (David Lodge, 1935 р.н.) – відомий британський літературознавець, письменник, драматург і сценарист. Його перу належать романи «Кіношники» (The Picturegoers, 1960), «Рудий, ти звихнувся» (Ginger, You're Barmy, 1962), «Падіння Британського музею» (The British Museum Is Falling Down, 1965), «З укриття» (Out of the Shelter, 1970), «Академічний обмін» (Changing Places, 1975), «Що попереду? або Душі і тіла» (How far can you go?, Souls and Bodies, 1980), «Маленький світ» (Small World, 1984), «Хороша робота» (Nice Work, 1988), «Новини з раю» (Paradise News, 1991), «Терапія» (Therapy, 1995), «Думають» (Thinks., 2001), новелла «Сімейні істини» (Home Truths), пєса «Гра в письменників» (The Writing Game) і сценарій її телевізійної версії. Він також брав участь в екранізації власного роману «Хороша робота» і твору Ч. Діккенса «Життя і пригоди Мартіна Чезлвіта». Творчість Д. Доджа, одного з членів Королівського товариства літератури, відзначено численими преміями, а романи «Малий світ» і «Хороша робота» увійшли в число номінантів на премію Букера.

Д. Лодж є автором ряду теоретичних і критичних праць. Серед них – «Мова художньої літератури» (Language of Fiction, 1966), «Романіст на роздоріжжі» (The Novelist at the Crossroads, 1971), «Види сучасної літературної творчості» (The Modes of Modern Writing, 1977), «Застосовуючи структуралізм» (Working with Structuralism, 1981), «Продовжуємо писати» (Write on: Occasional Essays, 1986), «Слідом за Бахтіним» (After Bakhtin: Essays on Fiction and Criticism, 1990), «Мистецтво прози» (The Art of Fiction, 1992), «Практика літературної творчості» (The Practice of Writing, 1996). Ось уже декілька десятиліть літературознавча діяльність британського вченого і прозаїка не тільки служить допомогою для колег-філологів, які займаються безпосередньо викладання історії, теорії і практики письменницької майстерності, але й сприяє розвиткові сучасної думки в гуманітарній сфері.

У сучасному літературознавстві праць, присвячених вивченню творчості Д. Лоджа, не надто багато. У більшості випадків дослідники звертаються або до

окремих аспектів його університетсько-філологічної трилогії (О.М. Люксембург, В. Новіков, О.Т. Бандровська, Н.А. Соловйова, В.В. Хорольський, Т.Н. Красавченко, О.Г. Сидорова, Є.М. Ханжіна), або до окремих положень його історико-теоретичних праць, в яких розкриваються закономірності літературного процесу останньої третини ХХ ст. (І.П. Ільїн, Н.Г. Владімірова, І.В. Кабанова, В.В. Струков, Я.Ю. Муратова). На загальному тлі виділяється праця О.Ю. Масляєвої, в якій на прикладі університетської трилогії більш детально розглянуті проблеми романної поетики письменника [17].

Університетська тема має першорядне значення в творчості письменника, і, думається, саме романам університетського циклу Д. Лодж зобов'язаний своєю літературною славою. Проблематика академічного середовища в основному зосереджена в трилогії письменника «Академічний обмін», «Малий світ» і «Хороша робота» - романах, створених в дусі Кінгслі Еміса і Малькольма Бредбері, чиї твори «Щасливчик Джим» (Lucky Jim, 1954) і «Їсти людей недобре» (Eating People Is Wrong, 1959) значною мірою посприяли відродженню традиції англійської університетської прози.

Звернення до теми, винесеної в назву роботи, продиктовано інтересом сучасного літературознавства до художнього і наукового спадку Д.Лоджа як теоретика, критика і романіста одночасно, а також потребою дослідження жанрової специфіки університетських романів як найбільш репрезентативних для його творчості.

Мета роботи полягає у вивченні проблематики і поетики університетсько-філологічної трилогії Д. Лодж в контексті його художньо-естетичних поглядів.

Мета роботи потребує виконання таких дослідницьких завдань:

- окреслити шляхи розвитку університетського роману в новітній британській прозі;
- вивчити ступінь впливу загальних художньо-естетичних позицій письменника-філолога на формування проблематики і поетики романів академічного циклу;

- охарактеризувати особливості відображення університетського життя в романах Д. Лоджа в різних його аспектах;
- виявити особливості жанрової природи університетських романів Д. Лоджа на рівні сатиричної, інтертекстуальної і наративної складових їхньої художньої структури.

Поставлені завдання визначають методи дослідження. Для вирішення зазначених проблем в роботі використані принципи історико-літературного аналізу, що дозволяють вивчити романну творчість письменника в співвідношенні з його естетичною програмою та літературно-естетичним контекстом епохи. Завдання виявлення нових способів художнього синтезування, нових модифікацій романних форм зумовило застосування порівняльно-типологічного методу. Також бралися до уваги дослідження з наратології, теорії інтертексту, рецептивної естетики, що дають можливість багаторівневого вивчення художнього тексту.

Теоретико-методологічну базу дослідження склали роботи вітчизняних і зарубіжних вчених в області поетики, теорії та історії літератури - О.М. Веселовського, Р.О. Якобсона, М.М. Бахтіна, Ю.М. Лотмана, І.П. Ільїна, О.М. Люксембурга, Р. Барта, Ц. Тодорова, Ю. Кристевой, Ж. Дерріда, Ж. Женетта, Ж.-Ф. Ліотара, Ф. Джеймсон, В. Ізера, Л. Хатчеон.

Наукова новизна магістерської роботи полягає в тому, що в ній комплексно розглянуто основні аспекти проблематики і поетики університетської трилогії Д. Лоджа в контексті загальних постмодерністських установок і естетичної програми письменника і літературознавця. У роботі акцентується специфіка жанрової поетики університетського роману у варіанті Д. Лоджа. До кола вивчення залучені романи, ще не перекладалися українською мовою і недостатньо досліджені фахівцями. У дисертації уточнюється і конкретизується термінологічний апарат, що може сприяти продуктивному аналізу новітніх модифікацій англомовної прози в цілому і університетського роману зокрема.

Теоретична значимість дослідження визначається тим, що її матеріал може бути використаний у подальшій розробці проблем модифікування новітнього роману.

Науково-практична значущість роботи полягає в тому, що її результати можуть застосовуватися як у подальшому вивченні творчості письменника, так і в розробці загальних і спеціальних курсів з проблем новітньої британської літератури, поетики сучасного університетсько-філологічного роману, при написанні курсових і випускних кваліфікаційних робіт студентів-філологів.

Структура роботи визначається поставленими завданнями і досліджуваним матеріалом. Магістерська студія складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (76 позицій). Загальний обсяг роботи - 97 сторінок, в тому числі основного тексту - 91 сторінка.

ВИСНОВКИ

У сучасному літературознавстві осмислення явищ сучасного мистецтва слова реалізується у докорінній зміні підходів до аналізу літератури. Літературна критика у своєму пошуку не тільки не відстає від літератури, а й часто визначає шляхи розвитку останньої. Сьогодні постмодерністична література і постмодерністична критика складають єдиний дискурс, який характеризується взаємним впливом і проникненням. Прикладом такого взаємозв'язку літератури та науки про літературу є англійський університетський роман останніх десятиліть, зокрема твори Д. Лоджа.

Літературознавчі погляди письменника сягають своїми витокami у теорію літератури Р.Якобсона, це і визначає його особливу увагу до мовних проблем літературного твору. Праці Д.Лоджа з проблем роману справляють суттєвий вплив на сучасну англomовну критику. Незважаючи на полемічність його наукових ідей, англійського вченого вважають одним з провідних теоретиків постмодернізму.

Девід Лодж як літературний критик не замикається в межах одного підходу до аналізу твору. Оголошуючи себе формалістом, він з успіхом застосовує структуралізм, вважаючи, що ця методологія розсуває горизонти бачення художнього твору в культурному контексті, а також і постструктуралізм. Проблеми структуралізму письменник досліджує в декількох аспектах: як методологічний напрям в аналізі явищ сучасного життя, як літературно-критичний метод дослідження творів сучасної літератури.

Вплив наукового світогляду на художні пошуки письменника, поєднання теорії літератури та літературної практики складає специфічну рису творчої діяльності Девіда Лоджа. Разом з тим, його творчість гармонійно входить у загальний розвиток англійського університетського роману. Романи Д.Лоджа написані у сатиричній традиції, в них подається різка критика британської університетської системи.

В університетських романах письменника є всі елементи реалістичної поетики: типово реалістичним є зміст романів (соціальна проблематика, актуальні проблеми сучасності, критика університетської системи і політики влади) і форма

романів (структура сюжету, образна система, хронотоп з його орієнтацією на дійсність). Проте, романи містять елементи, властиві постмодерністичній літературі: подвійне кодування, інтертекстуальність, мотив гри, авторські маски, автокоментарі. Поєднання рис реалістичного і постмодерністичного романів ускладнює визначення романів письменника.

Особливу роль тут відіграє авторська оцінка. Д. Лодж називає свої романи реалістичними, але з елементами модернізму і постмодернізму.

На нашу думку, не варто робити остаточного висновку. Це пов'язане з такими особливостями біжучого літературного процесу: по-перше, слід враховувати філософсько-історичний аспект проблеми. При відсутності історичної дистанції будь-яке явище можна оцінювати лише в першому наближенні. Завершеність, яка знаходить вияв в усвідомленні приходу нової доби, дає можливість оцінити етапи становлення і розквіту. Сьогодні не можна хоча б приблизно визначити, коли постмодерн остаточно вичерпає себе.

По-друге, слід враховувати теоретичний аспект проблеми. Постмодерністичний роман остаточно ще не визначили. Якщо ним вважати експериментальний роман, побудований на грі значень та ідеї інтертексту, без конкретних зв'язків з реальністю як предметом відображення, тоді, звичайно, романи Д.Лоджа - це реалістичні романи доби постмодернізму. З іншого боку, до постмодерністичних романів належать близькі до реалістичної поетики такі твори, як роман Дж.Фаулза «Жінка французького лейтенанта». У таких романах реалізм виступає не тільки методом написання, але й самокоментаря і перевірки власних можливостей. З цієї точки зору, романи Д.Лоджа можна розглядати як постмодерністичні, оскільки в них є весь комплекс метароману, чи, за визначенням Д.Лоджа, проблемного роману.

Романи Д.Лоджа - багатозначні. В них письменник виступає серйозним літописцем університетського життя останньої третини ХХ ст., коли докладно описує ніби для майбутньої історії черговий етап у розвитку англійської університетської системи; він веселий, часто саркастичний, коли показує вади людського характеру і виводить їх на представниках інтелектуальної еліти; він

спадкоємець англійської літературної традиції, розробляє традиційні жанри і прийоми зображення і водночас він у пошуку нового бачення в літературі. Д. Лодж повністю належить своєму часу, який визначають через поняття посткультура, пост-сучасність, постмодернізм і залишається гуманістом за своєю суттю.

Проаналізована в магістерській роботі академічна трилогія письменника, будучи тематично закорінена в перипетіях діяльності викладацького корпусу й університетського кампусу, розширює цю сферу таким чином, що стає узагальненням найбільш злободенних загальних проблем сьогодення і вираженням тенденцій розвитку сучасної літератури і науки про літературу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ауэрбах Э. Мимесис : Изображение действительности в западноевропейской литературе. Москва : Прогресс, 1976. 404 с.
2. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика. Москва : Прогресс, 1989. 380 с.
3. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. Москва : Худ. лит., 1975. 342 с.
4. Бахтин М. М. Проблемы поэтики Достоевского. Москва : Сов. пис., 1963. 240 с.
5. Бандровська О. Т. Творчість Девіда Лоджа і академічний контекст. Львів : Львівський державний університет імені Івана Франка, 1998. 100 с.
6. Бредбері Малколм. Британський роман нового часу / Малколм Бредбері. Переклад з англійської Віктора Дмитрука. Київ : Ксенія Сладкевич, 2011. 480 с.
7. Взаимодействие формы и содержания в реалистическом художественном произведении. – Киев : Наукова думка, 1988. – 384 с.
8. Джойс, Джеймс. Дублинцы. Портрет художника в юности / На англ. яз. Москва : Прогресс, 1982. 582 с.
9. Джойс Д. Улисс: Роман / Пер. с англ. В.Хинкиса, С.Хоружего. Москва : Республика, 1993. 671 с.
- 10.Ивашева В.В. Литература Великобритании XX века: Учеб. Для филол. спец. вузов. Москва : Высш. шк., 1984. 288 с.
- 11.Кош Э. О сатире и сатириках // Иностранная литература. 1987. №1. С. 251-253.
- 12.Лейтес Н.С. Роман как художественная система: Учебное пособие по спецкурсу. Пермь: Перм, ун-т, 1985. 78 с.
- 13.Література Англії. XX століття: Навчальний посібник / К.О.Шахова, Н.Ю.Жлуктенко, С.Д.Павличко та ін. / за ред. К.О. Шахової. Київ : Либідь, 1993. 400 с.
- 14.Літературознавчий словник-довідник. Київ : ВЦ "Академія", 1997. 752 с.

- 15.Лотман Ю.М. Структура художественного текста. Москва : Искусство, 1970. 188 с.
- 16.Люксембург А.М. Англо-американская университетская проза. История, эволюция, проблематика, типология. Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовского ун-та, 1988. 224 с.
- 17.Масляева О. Ю. Поэтика трилогии Дэвида Лоджа : Романы "Академический обмен", "Мир тесен", "Прекрасная работа": автореф. дисс. ... к.ф.н. – Нижний Новгород, 2001. 20 с.
- 18.Новиков В.И. Филологический роман. Старый новый жанр на исходе столетия // Новый мир. 1999. № 10. С. 193-105.
- 19.Сакулин П.Н. Филология и культурология. Москва : Высшая школа, 1990. 188 с.
- 20.Семиотика: Антология / Сост. Ю. С. Степанов; Изд. 2-е, испр. и доп. Москва : Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2001. 702 с.
- 21.Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М.Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. 656 с.
- 22.Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США): концепции, школы, термины. Энциклопедический справочник. - М.: Интрада-ИНИОН, 1997. 564 с.
- 23.Толстых О.А. Функции эпитафия в романе Д. Лоджа «Хорошая работа» // Вестник ЮУрГУ. Лингвистика. 2007. № 1. С. 86-90.
- 24.Узлова О. Між літературною біографією та біографічним романом // Іноземна філологія. 2014. Вип. 126. Ч. 2. С. 162-169.
- 25.Ченцова Н. Н. Романы Д. Лоджа 1990-х годов: эстетическая теория писателя и художественная практика: автореф. дисс. ... к.ф.н. – Воронеж, 2004. 20 с.
- 26.Якобсон Р. О. Избранные работы. Москва : Прогресс, 1985. 460 с.
- 27.Якобсон Р.О. Работы по поэтике. Москва : Прогресс, 1987. 464 с.
- 28.A David Lodge Trilogy. London : Penquin, 1993. 897 p.

29. Acheson J. *The Small Worlds of Malcolm Bradbury and David Lodge // The British and Irish Novel Since 1960*. Ed. by J. Acheson. Macmillan Academic and Professional LTD, 1991. P. 44-78.
30. Barth, John. *Chimera*. - New York : Fawcett Crest, 1993. 423 p.
31. Bergonzi B. *Exploding English. Criticism, Theory, Culture*. - Oxford: Clarendon Press, 1990. 182 p.
32. Best S., Kellner D. *Postmodern Theory: Critical Interrogations*. - New York: the Guilford Press, 1991. 387 p.
33. Booth W.C. *The Rhetoric of Fiction*. - Chicago, III.: University of Chicago Press, 1961. 180 p.
34. Cambridge University // *World Book Encyclopedia*. USA, World Book, Inc., 1994. Vol.3. P.84-87.
35. Chatman S. *Discourse: Nonnarrated Stories // Essentials of The Theory of Fiction / Ed. By M.Hoffman and P. Murphy*. - Durham @-London: Duke University Press, 1988. P.79-93.
36. Connor S. *The English Novel in History 1950-1995*. London and New York: Routledge, 1996. 242 p.
37. Derrida J. *Of Grammatology*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1976. 324 p.
38. D'haen T. *Postmodernism in American Fiction and Art // Approaching Postmodernism: Papers pres. at a Workshop on Postmodernism, 21-23 Sept. 1984, Univ. Of Utrecht / Ed. by Fokkema D.W.Bertens H*. - Amsterdam; Philadelphia, 1986. P.119-134.
39. Disraeli, B. *Sybil or the Two Nations*. Penguin Books, 1980. 284 p.
40. Fokkema D.W. *The Semantic and Syntactic Organization of Postmodern Texts // Approaching Postmodernism: Papers pres. at a Workshop on Postmodernism, 21-23 Sept. 1984, Univ. Of Utrecht / Ed. by Fokkema D.W.Bertens H*. Amsterdam; Philadelphia, 1986. P.163-184.
41. Graff G. *Literature Against Itself*. Chicago: Ivan R. Dee, Inc. Publisher, 1995. 230 p.

- 42.Hassan I. Paracriticism: Seven Speculations of the Times. Urbana, Chicago/London: University of Illinois Press, 1975. 98 p.
- 43.Hassan I. POSTmodernISM // New Literary History. 1971. Vol. 3. №1. 54-62.
- 44.Hutcheon L. A Theory of Parody. The Teachings of Twentieth-century Art Forms. N.Y., London: Routledge, 1991. 320 p.
- 45.Jakobson R. Closing Statement: Linguistics and Poetics // Style in Language / Ed. Thomas E. Sebeok. - Cambridge, Mass., 1960. P.77-81.
- 46.Jakobson R. Two Aspects of Language and Two Types of Aphasic Disturbances // Jakobson R. Fundamentals of Language, 1971. P.47-52.
- 47.Joyce, James. Finnegans Wake. London @ Boston: Faber and Faber, 1975.
- 48.Lodge D. After Bakhtin. Essays on Fiction and Criticism. London & New York: Routledge, 1990. 348 p.
- 49.Lodge D. Changing Places. A Tale of Two Campuses. London: Seeker @ Warburg, 1975. 524 p.
- 50.Lodge D. How Far Can We Go? Penguin Books, 1981. 212 p.
- 51.Lodge D. Language of Fiction. Essays in Criticism and Verbal Analysis of the English Novel. London: Routledge and Paul, 1966. 268 p.
- 52.Lodge D. Nice Work. London: Seeker and Warburg, 1988. 300 p.
- 53.Lodge D. Out of Shelter. Penguin Books, 1986. 217 p.
- 54.Lodge D. Paradise News. Penquin Book, 1992. 412 p.
- 55.Lodge D. Small World. An Academic Romance. - London: Seeker @ Warburg, 1984. 324 p.
- 56.Lodge D. The Art of Fiction. London : Penguin Books, 1992. 180 p.
- 57.Lodge D. The Modes of Modern Writing. London: Edward Arnold (Publishers), 1977. 244 p.
- 58.Lodge D. The Novelist at Crossroad and Other Essays on Fiction and Criticism. London : Routledge & Kegan Paul, 1971. 276 p.
- 59.Lodge D. Working with Structuralism. Boston, London & Henley: Routledge & Kegan Paul, 1981. 154 p.
- 60.Lodge D. Consciousness and the Novel. Penguin Book, 2003. 336 p.

61. Lyotard J.-F. *La Condition Postmoderne: Rapport sur le savoir*. - P., Minit, 1979. 168 p.
62. McHale, Brian. *Postmodernist Fiction*. London and New York: Routledge, 1993. 450 p.
63. Morace R.A. *The Dialogic Novels of Malcolm Bradbury and David Lodge*. Carbondale; Edwardsville: Southern Illinois University Press, 1989. 214 p.
64. Nash, Christopher. *World Postmodern Fiction: a Guide*. London and New York: Longman, 1993. 624 p.
65. O'Connor, W. van. *The New University Wits and the End of Modernism*. - Carbondale, Southern Illinois University Press, 1963. 176 p.
66. Oxford University // *World Book Encyclopedia*. USA, World Book, Inc., -1994. Vol. 14. P.87-106.
67. Prince G. *A Grammar of Stories: An Introduction*. The Hague: Mouton, 1973. 86 p.
68. Prince G. *Introduction to the Study of the Narrative // Essentials of The Theory of Fiction* / Ed. By M.Hoffman @ P. Murphy. Durham @ London: Duke University Press, 1988. P.120-148.
69. Proctor M.A. *The English University Novel*. Berkeley-Los Angeles: Univ. Of California Press, 1957. 190 p.
70. Ryan M.-L. *Pragmatics of Personal and Impersonal Fiction // Poetics*. - Amsterdam, 1981. Vol.10. №6. P.178-192.
71. Scott A.F. *Current Literary Terms. A Concise Dictionary of their Origin and Use*. Macmillan Press LJD.1979. 824 p.
72. Simpson, David. *The Academic Postmodern and the Rule of Literature: a Report on Half-Knowledge*. Chicago & London: The University of Chicago Press, 1995. 244 p.
73. Sontag, Susan. *Against Interpretation*. New York: Doubleday, 1986. 94 p.
74. Wild A. *Horizons of Assent: Modernism, Postmodernism, and the Ironic Imagination*. Baltimore, Md: Johns Hopkins University Press, 1981.
75. Williams R. *Culture and Society*. London: Hogart Press, 1990. 528 p.

76. Woolf V. Mrs. Dalloway and Essays. Moscow: Raduga, 1984. 424 p.